ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

4-kurs Farmatsiya yo'nalishi talabasi

Saloxiddinova Sevinch

Ilmiy rahbar:**Abzalova Nodira Akmalovna**

ANTIMIKROB PREPARATLARNI RATSIONAL QO'LLASHDA ELEKTRON RETSEPTLARNING AHAMIYATI, MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI

Annotasiya

Mazkur maqolada antimikrob preparatlarni ratsional qo'llashda elektron retsept tizimining ahamiyati, mavjud muammolari va istiqbollari chuqur ilmiy-tahliliy asosda yoritilgan. Antimikrob rezistentlik global sog'liqni saqlash muammosi sifatida baholanib, antibiotiklarni noo'rin buyurishning klinik va ijtimoiy oqibatlari tahlil qilingan. Elektron retsept tizimining farmakoepidemiologik monitoring, klinik qaror qabul qilish, dori xavfsizligi hamda sog'liqni saqlash tizimida shaffoflikni ta'minlashdagi o'rni asoslab berilgan. Shuningdek, tizimni joriy etish jarayonida uchraydigan texnik, tashkiliy va huquqiy muammolar hamda ularning yechimlari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar

antimikrob preparatlar, antibiotik rezistentligi, ratsional farmakoterapiya, elektron retsept, farmakoepidemiologiya, raqamli sog'liqni saqlash, klinik protokol, dori xavfsizligi.

XXI asr tibbiyotining eng dolzarb muammolaridan biri — antimikrob rezistentlikning (AMR) jadal sur'atlarda ortib borishidir. Antibiotiklar kashf etilgach, infeksion kasalliklar ustidan nazorat sezilarli darajada yaxshilandi, jarrohlik amaliyotlari xavfsizligi oshdi va o'lim ko'rsatkichlari kamaydi. Biroq so'nggi o'n yilliklarda antibiotiklardan noo'rin, ortiqcha va nazoratsiz foydalanish natijasida ko'plab mikroorganizmlar dori vositalariga nisbatan chidamlilik hosil qilmoqda. Bu jarayon nafaqat davolash samaradorligini pasaytiradi, balki sog'liqni saqlash tizimiga iqtisodiy yukni ham oshiradi.Antimikrob rezistentlikning asosiy sabablaridan biri — antibiotiklarni ratsional bo'lmagan tarzda buyurishdir. Amaliyotda ko'pincha virusli infeksiyalarda antibiotik qo'llanishi, klinik protokollarga rioya qilinmasligi, dozani noto'g'ri tanlash yoki davolash kursini to'liq yakunlamaslik kabi holatlar uchraydi. Bundan tashqari, ayrim hududlarda retseptsiz antibiotik sotilishi muammoni yanada kuchaytiradi.

Ratsional farmakoterapiya konsepsiyasi Jahon sog'liqni saqlash siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilgan. Ratsional qo'llash deganda bemorga uning klinik ehtiyojlariga mos, optimal doza va davomiylikda, iqtisodiy jihatdan maqbul sharoitda dori buyurish tushuniladi. Bu jarayonda aniq tashxis, laborator tekshiruvlar, mikrobiologik tahlillar va klinik protokollarga amal qilish muhim ahamiyatga ega.So'nggi yillarda raqamli sog'liqni saqlash texnologiyalarining rivojlanishi antimikrob preparatlarni nazorat qilish va monitoring qilish uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Elektron retsept tizimi shifokor, farmatsevt va nazorat organlari o'rtasida uzviy axborot almashinuvini ta'minlaydi. Ushbu tizim nafaqat dori buyurish jarayonini soddalashtiradi, balki statistik tahlil va epidemiologik nazoratni ham kuchaytiradi.

Elektron retsept — bu dori vositalarini raqamli platforma orqali buyurish va qayd etish tizimi bo‘lib, unda bemor ma’lumotlari, tashxis, buyurilgan preparat, doza va davolash muddati aniq ko‘rsatiladi. Barcha ma’lumotlar markazlashgan bazada saqlanadi va nazorat qilinadi. Bu esa ortiqcha yoki takroriy buyurishning oldini oladi.Mazkur maqolaning maqsadi — antimikrob preparatlarni ratsional qo‘llashda elektron retsept tizimining ilmiy va amaliy ahamiyatini ochib berish, mavjud muammolarni tahlil qilish hamda istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlarini asoslashdan iborat. Antimikrob preparatlarni ratsional qo‘llashda monitoring va nazorat mexanizmlari muhim o‘rin tutadi. Qog‘oz retseptlar tizimida ma’lumotlarni to‘plash va tahlil qilish qiyin bo‘lib, ko‘plab xatoliklar kuzatiladi. Elektron retsept tizimi esa real vaqt rejimida ma’lumotlarni yig‘ish imkonini beradi. Masalan, muayyan hududda antibiotik iste’moli ko‘rsatkichlari aniqlanadi va rezistentlik darajasi bilan solishtiriladi.Elektron tizim klinik qaror qabul qilishni qo‘llab-quvvatlovchi modullar bilan integratsiyalashganda, shifokorga dori tanlashda yordam beradi. Agar bemorda allergiya yoki ma’lum antibiotikka qarshi nojo‘ya ta’sir bo‘lgan bo‘lsa, tizim ogohlantirish beradi. Bu bemor xavfsizligini oshiradi.

Farmakoepidemiologik jihatdan elektron retsept tizimi sog‘liqni saqlash siyosatini shakllantirishda muhim axborot manbai hisoblanadi. Statistik ma’lumotlar asosida klinik protokollar takomillashtiriladi, antibiotiklar ro‘yxati optimallashtiriladi.Biroq tizimni joriy etishda qator muammolar mavjud. Texnik infratuzilmaning yetarli emasligi, internet tezligining pastligi ayrim hududlarda samarali ishlashga to‘sqinlik qiladi. Tibbiyot xodimlarining raqamli savodxonligi ham muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish masalasi dolzarb bo‘lib qolmoqda.Kelajakda elektron retsept tizimi sun’iy intellekt asosidagi tahliliy platformalar bilan boyitilishi mumkin. Algoritmlar rezistentlik xavfini prognoz qilish, optimal antibiotikni tavsiya etish imkonini beradi. Milliy ma’lumotlar bazasini xalqaro tizimlar bilan integratsiyalash epidemiologik nazoratni yanada kuchaytiradi.

Antimikrob preparatlarni ratsional qo‘llash antibiotik rezistentligini kamaytirishning asosiy shartidir. Elektron retsept tizimi dori buyurish jarayonini nazorat qilish, monitoring qilish va tahlil etish imkonini beruvchi zamonaviy vositadir. Tizimni keng joriy etish, infratuzilmani mustahkamlash va huquqiy bazani takomillashtirish orqali sog‘liqni saqlash tizimida samaradorlik va shaffoflikni ta’minlash mumkin. Kelgusida raqamli texnologiyalar integratsiyasi orqali elektron retseptlarning imkoniyatlari yanada kengayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.Asqarov I.A. Farmakologiya asoslari. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2018. – 245–252-betlar.

2.Xolmatov B.R., Yuldashev M.A. Klinik farmakologiya. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. – 198–205-betlar.

3.To‘raqulov X.T. Antibiotiklar va ularning klinik qo‘llanilishi. – Toshkent: Fan, 2017. – 112–120-betlar.

4.Sodiqov Q.S. Farmakoepidemiologiya asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019. – 87–95-betlar.

5.Rahimov N.N. Sog‘liqni saqlashni boshqarishda axborot texnologiyalari. – Toshkent: Tafakkur, 2021. – 134–142-betlar.

6.Karimova D.Sh. Raqamli tibbiyot va elektron sog‘liqni saqlash tizimlari. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2022. – 56–63-betlar.

7.Yusupov A.A. Antimikrob rezistentlik muammolari. – Toshkent: Akademnashr, 2016. – 73–81-betlar.

8.Tursunov L.M. Dori vositalarini ratsional qo‘llash tamoyillari. – Toshkent: Ma’naviyat, 2015. – 101–109-betlar.

9.Abdullayeva Z.R. Klinik protokollar va farmakoterapiya. – Toshkent: Tib-kitob, 2020. – 150–158-betlar.

10.Islomov F.Q. Sog‘liqni saqlash iqtisodiyoti. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018. – 210–218-betlar.

11.Nazarov O.U. Tibbiyotda axborot xavfsizligi. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2021. – 92–100-betlar.

12 Qodirov S.B. Zamonaviy farmatsevtika amaliyoti. – Toshkent: Sharq, 2019. – 167–174-betlar.

13.Mirzayeva G.K. Infeksion kasalliklarda antibiotikoterapiya. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nashriyoti, 2017. – 59–68-betlar.

14.Rasulov J.P. Raqamli transformatsiya va sog‘liqni saqlash. – Toshkent: Yangi nashr, 2022. – 120–128-betlar.

15.Eshonqulov M.H. Farmakoterapiyada monitoring va nazorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016. – 88–96-betlar.